Materiallar to’plami · Conference Proceedings
QATAG‘ON QURBONLARI: TARIXIY XOTIRA, MILLIY O‘ZLIK VA MA’NAVIY MEROS
10 September – 10 October 2026
UDK 336

O‘ZBEKISTONDA IJTIMOIY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARI

Baxodirjon Ergashivich Boltaboyev*
Farg‘ona davlat universiteti magistranti
✉ boltaboyevbaxodirjon@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur tezisda O‘zbekistonda ijtimoiy tadbirkorlikni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari hamda ularning samaradorligini oshirish yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Ijtimoiy muammolarni tadbirkorlik faoliyati orqali hal etish, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bandligini ta’minlash va davlat-xususiy hamkorlikni rivojlantirish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi.

Kalit so‘zlar

ijtimoiy tadbirkorlik, davlat ko‘magi, ijtimoiy innovatsiya, ijtimoiy himoya, bandlik, subsidiya, imtiyozli moliyalashtirish, davlat-xususiy hamkorlik.

DOI: 10.5281/zenodo.23302317

KIRISH

Bugungi kunda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning muhim vazifalaridan biri iqtisodiy o‘sish natijalarini aholining turli qatlamlari uchun teng imkoniyatlar yaratish bilan uyg‘unlashtirishdan iborat. Shu nuqtayi nazardan, ijtimoiy tadbirkorlik nafaqat daromad olishga, balki jamiyatda mavjud muammolarni tadbirkorlik vositalari yordamida hal etishga yo‘naltirilgan faoliyat shakli sifatida ahamiyat kasb etadi. Uning asosiy xususiyati iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy manfaatni o‘zaro birlashtirishida namoyon bo‘ladi.

Ijtimoiy tadbirkorlikni an’anaviy tadbirkorlikdan farqlovchi jihat shundaki, unda moliyaviy natija bilan bir qatorda erishilgan ijtimoiy samara ham muhim mezon hisoblanadi. Jumladan, nogironligi bo‘lgan shaxslarni ish bilan ta’minlash, kam ta’minlangan oilalar daromadlarini oshirish, yoshlar bandligini qo‘llab-quvvatlash, kasbiy ko‘nikmalarni rivojlantirish va ekologik muammolarni kamaytirishga qaratilgan loyihalar ijtimoiy tadbirkorlikning amaliy ko‘rinishlari hisoblanadi. Bunday faoliyat davlatning ijtimoiy himoya tizimiga qo‘shimcha imkoniyatlar yaratib, fuqarolarning iqtisodiy mustaqilligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta’minlash va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirishga qaratilgan islohotlar ijtimoiy tadbirkorlik uchun muhim tashkiliy-huquqiy va iqtisodiy shart-sharoitlarni shakllantirmoqda. Tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning huquqiy asoslari, jumladan, tadbirkorlik erkinligi kafolatlari va davlatning iqtisodiy tashabbuslarni rag‘batlantirishga doir mexanizmlari ushbu yo‘nalishni rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi [1].

Ijtimoiy tadbirkorlik subyektlarini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning birinchi muhim yo‘nalishi — **moliyaviy ko‘mak mexanizmlarini rivojlantirish**dir. Ijtimoiy maqsadlarga yo‘naltirilgan korxonalar ko‘pincha dastlabki kapital yetishmasligi, uzoq muddatda daromad olish va ijtimoiy xizmatlar tannarxini qoplash bilan bog‘liq muammolarga duch keladi. Shu sababli qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda grantlar, subsidiyalar, imtiyozli kreditlar va boshqa moliyaviy vositalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

Bunda mablag‘ ajratish faqat biznes-rejaning iqtisodiy ko‘rsatkichlari bilan cheklanmasdan, yaratiladigan ish o‘rinlari, qamrab olinadigan ehtiyojmand aholi soni va kutilayotgan ijtimoiy natijalar bilan ham bog‘lanishi lozim.

Ikkinchi yo‘nalish — **soliq va mulkiy imtiyozlar orqali rag‘batlantirish**. Ijtimoiy tadbirkorlik subyektlariga qonunchilikda belgilangan shartlar asosida soliq yengilliklari, davlat mulkidan foydalanish imkoniyatlari va boshqa rag‘batlantirish vositalarini taqdim etish ularning xarajatlarini kamaytirishi mumkin. Biroq bunday imtiyozlar aniq mezonlar, shaffof tanlov va natijadorlikni baholash tartibiga asoslanishi zarur. Aks holda, ijtimoiy maqsadni ko‘zlamaydigan subyektlarning ham ushbu imkoniyatlardan foydalanishi ehtimoli yuzaga keladi.

Uchinchi yo‘nalish — **davlat buyurtmalari va ijtimoiy xizmatlar bozorida ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirish**. Davlat va mahalliy boshqaruv organlari tomonidan aholiga ko‘rsatiladigan ayrim xizmatlarni ijtimoiy tadbirkorlik subyektlari bilan hamkorlikda tashkil etish ijtimoiy muammolarni hal etishning muqobil mexanizmini yaratadi. Masalan, kasbiy tayyorlash, parvarish xizmatlari, reabilitatsiya, maishiy xizmatlar va ehtiyojmand fuqarolarni ishga joylashtirishga qaratilgan loyihalar tegishli talablar asosida amalga oshirilishi mumkin. Bunda xizmat sifati, mablag‘lardan maqsadli foydalanish va aholining huquqlarini himoya qilish ustuvor mezon bo‘lishi kerak.

To‘rtinchi yo‘nalish — **konsultativ, axborot va ta’limiy ko‘makni kuchaytirish**. Ijtimoiy tadbirkorlik subyektlari nafaqat mablag‘ga, balki biznesni boshqarish, marketing, raqamli texnologiyalar, moliyaviy rejalashtirish va ijtimoiy ta’sirni baholash bo‘yicha bilimlarga ham ehtiyoj sezadi. Shu sababli tadbirkorlarni o‘qitish, mentorlik dasturlarini tashkil etish, biznes-inkubatorlar faoliyatini rivojlantirish va maslahat xizmatlarini yo‘lga qo‘yish muhimdir. Ayniqsa, hududlarda faoliyat yuritayotgan kichik tashabbuslarni zarur axborot va mutaxassislar ko‘magi bilan ta’minlash ularning uzoq muddatli barqarorligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Mazkur mexanizmlarning samaradorligi davlat organlari, mahalla, nodavlat notijorat tashkilotlari, ta’lim muassasalari, moliya institutlari va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikka ham bog‘liq. Davlat qo‘llab-quvvatlashni tashkil etuvchi va muvofiqlashtiruvchi subyekt sifatida, ijtimoiy tadbirkorlik esa mavjud muammolarga moslashuvchan va amaliy yechimlarni taklif etuvchi kuch sifatida namoyon bo‘ladi. Bunday hamkorlikda ijtimoiy ehtiyojlarni aniqlash, loyihalarni tanlash, moliyalashtirish va natijalarni baholash jarayonlarining o‘zaro uzviyligi ta’minlanishi lozim.

O‘zbekistonda ijtimoiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashni takomillashtirish uchun uchta ustuvor vazifani ajratish mumkin. Birinchidan, ijtimoiy tadbirkorlik subyektlarini aniqlash va ularni qo‘llab-quvvatlashning tushunarli mezonlarini shakllantirish zarur. Ikkinchidan, moliyaviy yordamni ajratishda yaratilgan ish o‘rinlari, xizmatlardan foydalangan fuqarolar soni va ijtimoiy muammoning kamayish darajasi kabi natijalarni hisobga olish lozim. Uchinchidan, ajratilgan mablag‘larning shaffofligi va loyihalarning uzoq muddatli barqarorligini muntazam baholab borish maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash iqtisodiy tashabbuslarni rag‘batlantirish bilan birga, ijtimoiy himoya, bandlik va aholi farovonligini oshirish vazifalarini ham amalga oshirishga xizmat qiladi. Moliyaviy, soliq, tashkiliy, axborot va maslahat mexanizmlarini o‘zaro uyg‘unlashtirish orqali ijtimoiy tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini mustahkamlash mumkin. Eng muhimi, davlat ko‘magining samaradorligi ajratilgan mablag‘ miqdori bilangina emas, balki uning natijasida insonlar hayotida yuzaga kelgan ijobiy o‘zgarishlar bilan baholanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining 2012-yil 2-maydagi O‘RQ-328-son “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuniga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish haqida”gi Qonuni. — Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. — URL: https://lex.uz/acts/-2006789.
2. O‘zbekiston Respublikasining 2012-yil 2-maydagi O‘RQ-328-sonli “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuniga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish haqida”gi Qonuni. — LexUZ.

3. O‘zbekiston Respublikasining “Aholi bandligi to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 20-oktabr, O‘RQ-642-son. — LexUZ.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi Qonuni. 2021-yil 22-aprel, O‘RQ-684-son. — LexUZ.
5. O‘zbekiston Respublikasining “Nodavlat notijorat tashkilotlari to‘g‘risida”gi Qonuni. 1999-yil 14-aprel, 763-I-son. — LexUZ.
6. OECD. Policy Guide on Legal Frameworks for the Social and Solidarity Economy. — Paris: OECD Publishing, 2023. — https://doi.org/10.1787/9c228f62-en.